

ІСТОРІЯ, ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ, ПРАВО, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Український художньо-спортивний ансамбль «Балет на льоду»: балетмейстерський спадок

Ольга Верховенко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. В хронологічній послідовності розглянуто один з історичних періодів роботи Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду». *Мета.* Вивчення творчого доробку українських балетмейстерів, які працювали з ансамблем «Балет на льоду» протягом 1960–1980-х років. *Методи.* Загальноісторичний, аналітичний, порівняльний, проблемно-хронологічний, наукового узагальнення. *Результати.* Серед балетмейстерів, які працювали з художньо-спортивним ансамблем «Балет на льоду» протягом 1960–1980-х років, були не лише українські хореографи (Р. Клявін, І. Вітебський, В. Федотов, В. Гаченко, А. Кривохижа, А. Бабієнко, В. Дебелий, В. Ковтун, А. Рубіна), а й вихідці з інших радянських республік, які певний час працювали в Україні над створенням поточного репертуару вітчизняних хореографічних колективів (В. Вронський, В. Чабукіані, О. Зайцев). Репертуар Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» становили вистави, створені за мотивами балетної класики («Шопеніана», муз. Ф. Шопена, «Кармен» Ж. Бізе – Р. Щедрина, «Лускунчик» П. Чайковського, «Весняна казка», К. Домінчена, «Ніч перед Різдвом» О. Рябова); вистави на українську тематику («Про що співала трембіта», «Тіні забутих предків», «Світанок над Хортицею»); тематичні програми, присвячені певним подіям радянського часу («Богатирська симфонія» І. Карабиця, «Вогонь і лід», муз. компілятивна); дивертисментні номери за мотивами танців різних народів світу. До роботи над художньо-спортивними програмами ансамблю залучали провідних майстрів льодової арени: В. Бабошкіна, В. Боголюбова, К. Візенталя, А. Євдокімова, М. Ігнатову, Б. Курашвілі, Г. Кухар (Гржибовська).

Ключові слова: художньо-спортивний ансамбль, класичний танець, мистецтво балетмейстера.

Olha Verkhovenko

UKRAINIAN ART AND SPORTS ENSEMBLE «BALLET ON ICE»: CHOREOGRAPHY LEGACY

Summary. One of the historical periods of work of the Ukrainian art and sports ensemble «Ballet on Ice» is reviewed in chronological order. *Objective.* To investigate the creative legacy of Ukrainian choreographers who worked with the ensemble «Ballet on Ice» during the 1960s–1980s. *Methods.* General historical, analytical, comparative, and problematic-chronological approaches, scientific generalization. *Results.* Among the choreographers who worked with the art and sports ensemble «Ballet on Ice» during the 1960s and 1980s, there were not only Ukrainian choreographers (R. Kliavin, I. Vitebskyi, V. Fedotov, V. Hachenko, A. Kryvokhyzha, A. Babienko, V. Debelyi, V. Kovtun, A. Rubina), but also natives of other Soviet republics who for some time worked in Ukraine to create the current repertoire of Ukrainian choreographic groups (V. Vronskiy, V. Chabukiani, O. Zaitsev). The repertoire of the Ukrainian art and sports ensemble «Ballet on Ice» consisted of performances based on ballet classics («Chopiniana», music by F. Chopin, «Car-men» by G. Bizet and R. Shchedrin, «The Nutcracker» by P. Tchaikovsky, «Spring fairy tale» by K. Dominchen, «The night before Christmas» by O. Riabov); performances on Ukrainian themes («The Trembita sings», «Shadows of forgotten ancestors», «Dawn over Khorlytsia»); thematic programs dedicated to certain events of the Soviet era («Heroic symphony» by I. Karabytsia, «Fire and ice», music compilations); and divertissement performances based on folk dances around the world. Leading masters of the ice arena were involved in the work on the artistic and sports programs of the ensemble: V. Baboshkin, V. Bogolyubov, K. Vizental, A. Yevdokimov, M. Ignatova, B. Kurashvili, G. Kukhar (Grzhibovska).

Keywords: art and sports ensemble, classical dance, the art of a choreographer.

Verkhovenko O. Ukrainian art and sports ensemble «Ballet on Ice»: choreography legacy. Theory and Methods of Physical education and sports. 2021; 4: 54–58
DOI: 10.32652/tmfvs.2021.4.54–58

Верховенко О. Український художньо-спортивний ансамбль «Балет на льоду»: балетмейстерський спадок. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021; 4: 54–58
DOI: 10.32652/tmfvs.2021.4.54–58

Вступ. Державний Український художньо-спортивний ансамбль «Балет на льоду» було створено 1960 р. в Києві за підтримки Державного комітету з фізичної культури і спорту УРСР. Основою його репертуару стали одноактні балети, мініатюри, танці народів світу, в яких хореографічне мистецтво органічно поєднувалося з акробатикою та високою технікою фігурного катання на ковзанах. Швидко набувши популярності в Україні, на початку 1960-х років артисти ансамблю стали регулярно виїжджати за кордон, презентуючи власне мистецтво в країнах Європи (Велика Британія, Угорщина, Чехословаччина, Югославія, Польща, Німеччина, Східної та Західної Азії (Північна Корея, Іран), Південної Африки (Республіка Маврикій), на Американському континенті (Мексика, США, Канада). Серед спортсменів, які брали участь у льодових виставах 1960–1980-х років, варто назвати відомі імена майстрів спорту, таких як: В. Бабошкін, В. Боголюбов, К. Візенталь, А. Євдокімов, М. Ігнатову, Б. Курашвілі, Г. Кухар (Гржибовська), О. Мечник, С. Орехов, В. Подобін, М. Поплавська, М. Стоянов, Г. Таїрова, Ю. Тишлер, Б. Успенський, М. Черкасова, Т. Шаранова та ін.

Мета дослідження – вивчення творчого доробку українських балетмейстерів, які працювали з ансамблем «Балет на льоду» протягом 1960–1980-х років. Верхня дата хронологічного періоду пов'язана з роком заснування художньо-спортивного колективу, нижня – з останнім десятиліттям радянського періоду, по закінченні якого колектив перейшов до нового етапу творчості.

Методи дослідження: загальноісторичний, аналітичний, порівняльний,

проблемно-хронологічний, наукового узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Опрацювання джерел за тематикою наукової розвідки довело, що заявлена проблематика не висвітлювалася в історичній, мистецтвознавчій та культурологічній літературі належним чином. Чи не єдиною розгорнутою статтею про діяльність Українського державного художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» стала публікація І. Цебенко, розміщена в електронному виданні «Енциклопедія сучасної України», де автором було подано стислу інформацію про діяльність колективу (перелік балетмейстерів, артистів, вистав, концертних номерів тощо) [14]. Окремі відомості про творчість колективу було оприлюднено у публікаціях Е. Пустової, присвячених мистецькому доробку балетмейстера В. Вронського [9, 10]. Джерельною базою для написання цієї наукової розвідки стали мистецтвознавчі відгуки, афіші, біографічні спогади, надруковані на шпальтах часопису «Концертно-театральний Київ» протягом 1960–2000-х років [4–6, 8, 11].

У контексті вивчення проблематики було з'ясовано, що організатором і першим художнім керівником Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» став відомий вітчизняний балетмейстер, народний артист СРСР Вахтанг Іванович Вронський (1905–1988).

Виходець із Грузії, на балетмейстерському поприщі він дебютував у 1932 р. в Азербайджанському державному академічному театрі опери та балету (далі – ДАТОБ) ім. М. Ахундова в Баку. З початком 1940-х років творча доля В. Вронського була пов'язана з Україною: протягом 1940–1954 рр. він ставив вистави в Одеському ДАТОБ («Есмеральда» Ц. Пуні, «Лебедине озеро» П. Чайковського, «Раймонда» О. Глазунова, всі – 1940 р.; «Лілея» К. Данькевича, 1945 р.; «Олеся» Ю. Русінова, 1947 р. та ін.) [12]. З 1955 р. розпочався новий виток у мистецькому житті балетмейстера: його запросили до Києва в ДАТОБ ім. Т. Шевченка, на сцені якого він поставив ряд балетів з репертуару

академічної спадщини та радянської класики, в яких широко використав принципи поліфонічної побудови хореографічного «тексту», активно експериментував у царині танцювальної образності («Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва, «Шурале» Ф. Яруліна, «Ростислава» Г. Жуковського, всі – 1955 р.; «Лускунчик» П. Чайковського, «Лілея» К. Данькевича, обидва – 1956 р.; «Лісова пісня» М. Скорульського, 1958; «Бахчисарайський фонтан» Б. Асаф'єва, «Франческа да Ріміні» на муз. П. Чайковського, обидва – 1961 р.; «Княгиня Волконська», Ю. Знатокова, 1966 р.; «Поема про Марину», Б. Яровинського 1968 р. та ін.) [12].

1960 р., залишаючись на посаді головного балетмейстера Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка, В. Вронський стояв біля джерел створення Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду», яким керував до 1973 р. Як слушно зазначав мистецтвознавець А. Камінський, авторитетний знавець українського фольклору та класичної балетної спадщини, В. Вронський зумів згуртувати навколо себе щільне коло ододумців – заслужених артистів УРСР, майстрів спорту: Гліба Теппо, Ірину Лисиченко, Івана Крючкова, Сергія Орехова й створити по-справжньому самобутній спортивно-танцювальний колектив [5, 14]. Гранично використовуючи творчий потенціал артистів, балетмейстер спромігся збагатити новий на той час жанр льодової хореографії новими оригінальними прийомами, які було покладено в основу художньо-спортивних програм на українську тематику: «Ніч перед Різдвом» (муз. О. Рябова, 1960), «Про що співала трембіта» (1980), «Весняна казка» (1967) (обидва – на музику К. Домінчена, останній став льодовою інтерпретацією однойменної постановки В. Вронського 1953 р., показаної на сцені Одеського ДАТОБ) та численних концертних номерів. Серед останніх варто назвати: «Хоровод», «Циганський танок», «Східний танок» [6].

Деякий час (1973) з українським художньо-спортивним ансамблем «Балет на льоду» співпрацював ба-

летмейстер і колишній соліст Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка Роберт Альбертович Клявін (1929–2002). Після нього колектив очолював Олександр Михайлович Зайцев (1931–2009), який працював з артистами протягом 1973–1976 рр.

Становлення О. Зайцева як танцівника відбулося на сцені Великого театру СРСР (1950–1958), куди він потрапив по закінченні Московського хореографічного училища (нині – Московська державна академія хореографії). Важливий сценічний досвід роботи він здобув у парі з відомими радянськими балеринами Г. Улановою, М. Плисецькою, Р. Стручковою, О. Лепешинською. 1958 р. під час перегляду вистави «Гаяне» на О. Зайцева звернули увагу директор Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка В. Гонтар та головний балетмейстер театру В. Вронський, які запропонували йому роль Батира у новому балеті театру – «Шурале». Так творча доля артиста привела його в Київ. На новому місці роботи до переліку сценічних ролей О. Зайцева увійшли: Тібальт з «Ромео і Джульєтти» С. Прокоф'єва, Квазимодо з «Собору Паризької Богоматері» Ц. Пуні, Ротбарт з «Лебединого озера» П. Чайковського та інші балетні партії, які він виконував у парі з провідними солістками театру О. та В. Потаповими, В. Калиновською, Е. Стебляк.

Сценічну кар'єру О. Зайцев закінчив 1971 р. у розквіті творчих сил, перенісши власну увагу на становлення Київського естрадно-циркового училища. До того ж, 1973 р. хореографу запропонували очолити Український художньо-спортивний ансамбль «Балет на льоду», де він поставив ряд оригінальних вистав: «Тіні забутих предків», «Вічний вогонь», «Світанок над Хортицею» (муз. В. Гуменюка), «Пелюстка і вітер», «Ромашка», «Душа», «Золоті ворота». Розповідаючи про свою роботу в колективі, О. Зайцев пригадував, що партійне керівництво міста часто вишукувало в його танцювальних номерах «ідеологічні невідповідності» (наприклад, у виставі «Вічний вогонь» здалося підозрілим, що пара закоханих танцює поруч з ритуальним вогнищем). «Представники міськкому партії, – згаду-

вав балетмейстер, – сподівалися, що я внесу зміни в свої номери, я ж цього не зробив. І ось прийшов на виставу у Палац спорту Перший секретар ЦК КП Володимир Васильович Щербицький. Перше відділення – балет “Тіні забутих предків”, друге – дивертисментні номери. На моє щастя, високий гість сказав, що “Вічний вогонь” розчулив його до сліз, а в номері “Пелюстка та вітер” (за нього мене теж сварили) він не зрозумів, де його – тобто артиста – нога, де нога партнерки, але дружині сподобалось. Цього було досить, щоб мене не чіпали» [4, 14].

У 1977 р. О. Зайцев залишив «Балет на льоду» і став головним балетмейстером Київського цирку (з 1994 р. – головний режисер Національного цирку України), проте не поривав зв'язків з художньо-спортивним колективом і 1982 р. поставив для нього спектакль «Богатирська симфонія» на музику І. Карабиця [3]. Прем'єра льодової вистави була приурочена до 1500-літнього ювілею міста Києва. Лібрето спектаклю (створене спільно з Д. Кісіним) відтворювало окремі історичні події з історії Київської Русі, відомі з усної народної творчості та давньоруської літератури. Головною темою твору стала думка про те, що лише за умови єдності народ може чинити опір ворогу і відстоювати свободу рідної землі. Поряд з героями княжого двору (Великий князь Київський, княжна, бояри, воеводи, скоморохи, київський люд) діючими особами вистави балетмейстер зробив персоніфіковані образи-символи: «сонце», «дзвони», «вогнище», «золотокрилі птахи», «ворони», «вовки».

Незважаючи на те що балет на льоду має власні специфічні виражальні засоби, О. Зайцев намагався провести роботу з артистами таким чином, щоб акторські завдання виконувалися ними на високому артистичному рівні. «Наша “Богатирська симфонія”, – коментував він згодом, – по суті, перша спроба у балеті на льоду поставити цілісний серйозний спектакль, об'єднаний однією наскрізною дією. ...Подібні експерименти просто необхідні. Адже цей вид мистецтва

має не тільки розважати людей, а й викликати активну роботу думки» [8].

У 1977–1981 рр. хореографічні програми для «Балету на льоду» створював Вахтанг Михайлович Чабукіані (1910–1992). Становлення його як артиста відбулося у період 1929–1941 рр. на сцені Ленінградського ДАТОБ ім. С. Кірова (нині – Маріїнський театр Санкт-Петербурга), куди він потрапив по закінченні навчальних осередків в Тбілісі (балетна студія М. Періні) та Ленінграді (хореографічне училище, в класах вдосконалення В. Семенова, В. Пономарьова, О. Ширяєва).

Варто зазначити, що В. Чабукіані залишив по собі слід у радянському балетному мистецтві як один з творців героїчного стилю віртуозного чоловічого класичного танцю та автор балетів на героїчну тематику («Серце гір» А. Баланчівадзе, «Лауренсія» О. Крейна) [1]. По закінченні Другої світової війни він танцював і ставив балети на сцені Тбіліського ДАТОБ ім. З. Паліашвілі. Протягом 1950–1973 рр. очолював Тбіліське державне хореографічне училище, у 1965–1970 рр. керував балетмейстерським відділенням Тбіліського театрального інституту ім. Руставелі. Аж раптом залишив керівні посади в Грузії і перебрався до України, де 1977 р. очолив художньо-спортивний ансамбль «Балет на льоду».

Ясність в історії, пов'язаній з несподіваним переломом у долі В. Чабукіані, внесла через багато років його колега – балерина Ілзе Лієпа, яка писала у спогадах: «1973 року міністр культури запропонував Чабукіані поставити спектакль на його музику [ймовірно йдеться про композитора О. Такакішвілі, який у 1965–1984 рр. очолював пост міністра культури Грузинської РСР – *авт.*]. Вахтанг відмовився – він був зайнятий ідеєю постановки балету «Фауст». Тоді Чабукіані зняли з усіх посад як людину, яка не впоралася з навантаженням. І народний артист СРСР, чотири рази лауреат Державної премії, залишився лише педагогом в училищі. Для танцівника його покоління зостатися лише на викладацькій діяльності – це ще й опинитися на межі злиднів. До того ж, на нього вилився потік несправедливих

звинувачень: нібито він господарював у грузинському балеті, його звинуватили у пожежі, що сталася в театрі. Проте Вахтанг Михайлович щодня приходив до училища та займався з молодим поколінням» [7].

Отже, з 1977 р. для В. Чабукіані розпочався новий, досить плідний етап творчості, пов'язаний з роботою в Києві. Вітчизняний мистецтвознавець О. Чепалов, якому пощастило у 1978 р. спілкуватися з майстром, розповідав зі слів балетмейстера, що пропозицію очолити київський «Балет на льоду» останній прийняв, майже не вагаючись, бо побачив у цьому нові можливості для творчості та поштовх до цікавого художнього експерименту. На думку Чабукіані, висока техніка катання, складні елементи, наближені до спорту, самі по собі не могли стати запорукою художнього успіху вистави. «Виконавцям необхідно опанувати хореографічну культуру, – зазначив балетмейстер. – Не можна ставити на льоду лише варіанти сценічних вистав. Кожен вид мистецтва має свої закони. І тому для балету на льоду потрібно створювати абсолютно оригінальну хореографію» [13].

Підтверджуючи власні міркування на практиці, 1978 р. В. Чабукіані створив виставу на льоду «Шопеніана», відштовхуючись від драматургії відомого балету М. Фокіна. Напередодні Московської Олімпіади 1980 р. Чабукіані разом з помічниками – балетмейстерами-репетиторами В. Абашидзе, Є. Годинчак та В. Чуйкіним – створив грандіозну художньо-спортивну програму «Вогонь і лід» (лібрето – Л. Сологіна, В. Городька, В. Чабукіані, музика – компілятивна), яка складалася з кількох хореографічних картин: «Греція», «Африка», «Японія», «Латинська Америка», «Радянський Союз». Мистецтвознавець А. Юдіна, яка стала свідком прем'єри у Москві, писала: «Композиція африканського танцю сповнена іскрометної фантазії. На кожну музичну тему виступають нові групи виконавців. Кордебалет та солісти (майстер спорту міжнародного класу Т. Шаранова та заслужений артист УРСР О. Євдокимов) танцюють з темпераментом та великим артистизмом... У

цих сценах особливо чітко виявляється, що Чабукіані підходить до народного танцю як до матеріалу, який має стати основою для створення узагальнених хореографічних образів... Картина "Японія" захоплює глядача одухотвореною поетичністю, красою. На тлі блідо-рожевих квітів сакури танцюють дівчата, в їхніх руках легкі ліхтарики та віяла... Танець дівчат в кімоно переривається ліричним дуєтом (заслужена артистка УРСР І. Лисиченко та В. Міхальчук)... Вражає номер «Карате» у виконанні В. Білецького та В. Бабошкіна. В цьому танці артистам вдалося створити образ спортивного суперництва, прагнення перемогти... В основу танцю покладено стилізовані прийоми відомої японської боротьби... Бажаючи наголосити на спортивному характері свята, В. Чабукіані вводить елементи акробатики. Стрибуни В. Гойдаєнко та К. Галомазов високими синхронними сальто на льоду викликають захоплення глядачів» [15].

Протягом 1981–1985, 1988–1989 років із художньо-спортивним колективом «Балет на льоду» працював Ілля Якович Вітебський (нар. 1924). Випускник Київського хореографічного технікуму (1941), він тривалий час танцював на сцені Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка (1947–1963), проявив себе яскравим виконавцем характерних партій (Карабос у «Сплячій красуні» П. Чайковського, Танцмейстер у «Попелюшці» С. Прокоф'єва, Музикант в «Лілеї» К. Данькевича, Кравець у «Кіт у чоботях» В. Гомоляки) [12]. Найвідомішими постановками для І. Вітебського у художньо-спортивному колективі стали: «Ми – з України» (співголосна з однойменною хореографічною картиною Державного ансамблю танцю УРСР ім. П. Вірського) та «Невдале побачення».

У 1985–1987 рр. з ансамблем «Балет на льоду» співпрацював балетмейстер Вадим Павлович Федотов (нар. 1949 р.). Професійний вишкіл він пройшов у Київському хореографічному училищі, по закінченні якого потрапив у трупі Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка, де створив ряд провідних ролей з репертуару театру:

Альберт («Жізель» А. Адана), Данило («Кам'яна квітка» С. Прокоф'єва), Дон Жуан («Кам'яний господар» В. Губаренка), Еспадо («Дон Кіхот» Л. Мінкуса), Жан де Брієн («Раймонда» О. Глазунова), Паріс («Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва), Принц («Лускунчик» П. Чайковського), Франц («Голубий Дунай» Й. Штрауса), Хозе («Кармен-сюїта» Ж. Бізе – Р. Щедріна), Юнак («Болеро» М. Равеля) [2].

По закінченні у 1984 р. балетмейстерського відділення Московського державного інституту театрального мистецтва ім. А. Луначарського (нині – Російський інститут театрального мистецтва) В. Федотов очолив балетну трупі Київського музичного театру для дітей та юнацтва, на сцені якого поставив виставу «Хлопчиш-Кибальчиш» М. Сільванського.

У 1985 р., одночасно з мистецькою діяльністю в балетному колективі, В. Федотов розпочав роботу з артистами Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» й до 25-річчя колективу створив льодову виставу «Кармен» за мотивами однойменної новели П. Меріме на музику Ж. Бізе – Р. Щедріна (з використанням драматургії А. Алонсо). На відміну від сценічного вирішення відомого танцювального твору постановник розробив інше лібрето, наблизивши його до літературного першоджерела. В. Федотов так коментував власне балетмейстерське бачення вистави: «Ми намагалися відійти від звичного для льодового видовища жанру – мюзиклу. Кращі досягнення фігурного катання, ефектні трюки в цій виставі є засобами розкриття характерів персонажів і «працюють» на загальну тему спектаклю. Кожна сцена композиційно допомагає розвитку дії. А використання впізнаваних алегоричних прийомів сприяє більш досконалому зображенню конкретної ситуації» [11]. У виставі взяли участь провідні майстри художньо-спортивного колективу: чемпіонка СРСР Г. Кухар (Гржибовська); майстри спорту міжнародного класу – Б. Успенський, А. Євдокімов, М. Черкасова; майстри спорту СРСР – І. Черкасова, М. Стоянов, Б. Курашвілі, А. Зеленський, О. Лунін,

М. Поплавська, Г. Таїрова, О. Лавров, В. Гойдаєнко, М. Ігнатова, К. Візенталь, Ю. Орлов; солісти ансамблю – Т. Черевко, С. Борода, А. Макушева, Н. Кузнецова, О. Панкевич, В. Кухар, А. Поляков, О. Скалосуб, Ф. Голота та ін. [11].

Важливо зазначити, що набутий досвід роботи з артистами художньо-спортивного колективу сприяв подальшому розвитку балетмейстерських умінь В. Федотова у царині льодового шоу: у 1996–1998 рр. в США він очолював ансамбль «Москва на льоду», де впровадив у роботу постановочну практику, набуту в Києві [12].

Протягом 1987–1988 рр. з «Балетом на льоду» співпрацював балетмейстер Віктор Гаченко, перші кроки у мистецтві якого було зроблено під керівництвом П. Вірського у Державному ансамблі танцю УРСР. У 1980 р. він закінчив Московський державний інститут театрального мистецтва ім. А. Луначарського на курсі А. Борзова, у 1983 р. став лауреатом Всеукраїнського конкурсу балетмейстерів, а в 1984 р. – Всесоюзного конкурсу балетмейстерів. Найяскравішою творчою роботою В. Гаченка у «Балеті на льоду» став одноактний спектакль «Майська ніч» за мотивами творів М. Гоголя. Втіленню літературного твору на льоду сприяли творчі контакти балетмейстера з автором музики – композитором Євгеном Станковичем.

З початку 1990-х років значний внесок у розвиток танцювальних програм Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» зробили й інші українські балетмейстери, серед них: народний артист УРСР А. Кривохижа («Українська рапсодія», муз. Н. Кваші), І. Окунев («Крафт-акробати на ковзанах» за участю дворазового чемпіона світу, майстра спорту міжнародного класу Ю. Тишлера та майстра спорту В. Беседіна), А. Бабієнко («Лісова фантазія», «Марення» на муз. Т. Альбіоні), В. Дебелий («Гопак», муз. Б. Буєвського). До роботи з артистами також долучалися балетмейстери-постановники В. Ковтун (балет на льоду «Лускунчик» П. Чайковського), О. Шостак («Російська сюїта»), А. Рубіна, А. Топ та ін. [14].

Висновки:

1. Серед балетмейстерів, які працювали з художньо-спортивним ансамблем «Балет на льоду» протягом 1960–1980-х років, були не лише українські хореографи (Р. Клявін, І. Вітебський, В. Федотов, В. Гаченко, А. Кривохижа, А. Бабієнко, В. Дебелий, В. Ковтун, А. Рубіна та ін.), а й вихідці з інших радянських республік, які певний час працювали в Україні над створенням поточного репертуару вітчизняних хореографічних колективів (В. Вронський, В. Чабукіані, О. Зайцев).

2. Репертуар Українського художньо-спортивного ансамблю «Балет на льоду» становили: вистави, створені за мотивами балетної класики («Шопеніана», муз. Ф. Шопена, «Кармен» Ж. Бізе – Р. Щедрина, «Лускунчик» П. Чайковського, «Весняна казка», К. Домінчена, «Ніч перед Різдом» О. Рябова та ін.); вистави на українську тематику («Про що співала трембіта», «Тіні забутих предків», «Світанок над Хортицею»); тематичні програми, присвячені певним подіям радянського часу («Богатирська симфонія» І. Карабиця, «Вогонь і лід», муз. компілятивна); дивертисментні номери за мотивами танців різних народів світу.

3. До роботи над художньо-спортивними програмами ансамблю залучалися провідні майстри льодової арени: В. Бабошкін, В. Боголюбов, К. Візенталь, В. Гойдаєнко, А. Євдокімов, М. Ігнатова, І. Крючков, Б. Курашвілі, Г. Кухар (Гржибовська), О. Лавров, І. Лисиченко, О. Мечник, В. Міхальчук, С. Орехов, Ю. Орлов, В. Подобін, М. Поплавська, М. Стоянов, Г. Таїрова, Г. Теппо, Ю. Тишлер, Б. Успенський, М. Черкасова, Т. Шаранова та ін.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення творчих здобутків балетмейстерів, які працювали з Українським художньо-спортивним ансамблем «Балет на льоду» протягом 1990–2000-х років.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балет: енциклопедія. Григорович Ю., редактор. Москва: Советская энциклопедия; 1981. 623 с.
2. Білаш О. Балетмейстерська діяльність Вадима Федотова в контексті розвитку українського музичного театру останньої чверті ХХ століття. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2018;41:178–185.
3. Венглінський П. Зайцев Олександр Михайлович. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=14548 (останнє звернення: 11. 10.2021).
4. Жиліна Л. А почалося все з Батира. Концертно-театральний Київ. 2000;10:13–14.
5. Камінський А. Весна і льодова фантазія. Театральні-концертний Київ. 1988;6:14–15.
6. Камінський А. Вернісаж на льоду. Театральні-концертний Київ. 1989;14:20.
7. Лиєпа І. Мой балет. 2018. URL: https://books.google.com.ua/books?id=ZAJaDwAAQBAJ&pg=PT170&lpg=PT170&dq=B.+Чабукіани+балет+на+льоду&source=bl&ots=27bPDGrzCG&sig=ACfU3U1YaPpy5DB8yvK92hrpOnGvi9cFUA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjz0f_zpPOAhUK6aQKHVIhBmMQ6AF6BagoEAM#v=onepage&q=B.%20Чабукіани%20балет%20на%20льоду&f=false (останнє звернення: 12.11.2021).
8. Мовою танцю. Театральні-концертний Київ. 1982;18:17.
9. Пустова ЕВ. Роль «Балету на льоду» під керівництвом В. Вронського (1960–1973 рр.) у становленні нового напрямку в льодовій хореографії. Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2010;2:108–112.
10. Пустова Е. Вахтанг Вронський: грані творчості. Науковий вісник НПАУ ім. П. Чайковського. Історія в особистостях. До 100-річчя Київської консерваторії. Київ: НМАУ ім. А. Чайковського; 2013. с. 153–167.
11. Рукас Є. Фейерверк барв. Театральні-концертний Київ. 1985;19:18–19.
12. Туркевич В. Хореографічне мистецтво України у персоналіях: Довідник; Біографічний ін-т НАН України. Київ: Інтеграл; 1999. 223 с.
13. Чепалов А. Пуанты и коньки. День. 1996. 10 марта. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/>

article/kultura/puanty-i-konki (останнє звернення: 12.11.2021).

14. Цебенко І. Балет на льоду. Енциклопедія сучасної України. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=41212 (останнє звернення: 12.10.2021).

15. Юдина А. «Огонь и лед» в преддверии Олимпиады-80. В мире цирка и эстрады. URL: http://www.ruscircus.ru/ogon_i_led_v_preddverii_olimpiady-80_781 (останнє звернення: 12.11.2021).

LITERATURE

1. Ballet: encyclopedia. Grigorovich Yu., editor. Moscow: Soviet encyclopedia. 1981. 623 p.
2. Bilash O. Vadim Fedotov's choreography in the context of the development of Ukrainian musical theater in the last quarter of the 20-th century. Current issues of history, theory and practice of art culture. 2018;41:178–185.
3. Venglinskyi P. Zaitsev Olexandr Mykhailovych. Encyclopedia of modern Ukraine. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=14548 (retrieved October 11, 2021).
4. Zhylyna L. It all was started with Batyr. Concert and theater Kyiv. 2000;10:13–14.
5. Kaminskyi A. Spring and ice fantasy. Theater and concert Kyiv. 1988;6:14 – 15.
6. Kaminskyi A. Vernissage on ice. Theater and concert Kyiv. 1989;14:20.
7. Liela I. My ballet. 2018. URL: https://books.google.com.ua/books?id=ZAJaDwAAQBAJ&pg=PT170&lpg=PT170&dq=B.+Чабукіани+балет+на+льоду&source=bl&ots=27bPDGrzCG&sig=ACfU3U1YaPpy5DB8yvK92hrpOnGvi9cFUA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjz0f_zpPOAhUK6aQKHVIhBmMQ6AF6BagoEAM#v=onepage&q=B.%20Чабукіани%20балет%20на%20льоду&f=false (retrieved November 12, 2021).
8. In the language of dance. Theater and concert Kyiv. 1982;18:17.
9. Pustova EV. The role of «Ballet on Ice» conducted by V. Vronsky (1960-1973) in the formation of a new direction in ice choreography. National academy of managerial staff of culture and arts herald. 2010;2:108–112.
10. Pustova E. Vakhtang Vronskyi: the facets of creativity. Scientific herald of Tchaikovsky national music academy of Ukraine. History in personalities. To the 100th anniversary of the Kyiv Conservatory. Kyiv: Tchaikovsky national music academy of Ukraine; 2013. p. 153–167.
11. Rukas Ye. Fireworks of colors. Theater and concert Kyiv. 1985;19:18–19.
12. Turkevych V. Choreographic art of Ukraine in personalities: Reference guide; Biographical Institute of the NAS of Ukraine. Kyiv: Integral; 1999. 223 p.
13. Chepalov A. Pointe shoes and skates. Den. 1996. March 10. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/kultura/puanty-i-konki> (retrieved November 12, 2021).
14. Tsebenko I. Ballet on ice. Encyclopedia of modern Ukraine. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=41212 (retrieved November 12, 2021).
15. Yudina A. «Fire and Ice» on the eve of the Olympics-80. In the world of circus and stage. URL: http://www.ruscircus.ru/ogon_i_led_v_preddverii_olimpiady-80_781 (retrieved November 12, 2021).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Верховенко Ольга Анатоліївна <https://orcid.org/0000-0001-5063-3306>, olenkaverkhovenko.25@gmail.com

Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Verkhovenko Olha <https://orcid.org/0000-0001-5063-3306>, olenkaverkhovenko.25@gmail.com

National University of Ukraine on Physical Education and Sport Fizkul'tury str. 1, Kyiv, 03150, Ukraine

Надійшла 27.10.2021